

Městská knihovna v Praze

Divá Bára

Božena Němcová

Praha

2018

e-kniha

Hledáte místo, kde...

... můžete celý den studovat nebo pracovat?

... seženete knížku pro zábavu, do školy, k poučení?

... stahujete e-knihy, posloucháte hudbu, tisknete 3D?

... osobně potkáte české i světové autory?

... můžete zajít na koncert, filmy artové i 3D?

Právě jste ho našli!

Městská knihovna v Praze

41 poboček, **3** pojízdné knihovny, **4 000** akcí ročně,
2 000 000 dokumentů, **60** Kč za registraci

www.mlp.cz

knihovna@mlp.cz

www.e-knihovna.cz

www.facebook.com/knihovna

Městská knihovna v Praze

Divá Bára

Božena Němcová

Znění tohoto textu vychází z díla [Divá Bára](#) tak, jak bylo vydáno v Praze nakladatelstvím Akcent v roce 2016. Pro potřeby vydání Městské knihovny v Praze byl text redakčně zpracován.

Text díla (Božena Němcová: Divá Bára), publikovaného [Městskou knihovnou v Praze](#), není vázán autorskými právy.

Vydání (obálka, upoutávka, citační stránka a grafická úprava), jehož autorem je Městská knihovna v Praze, podléhá licenci [Creative Commons Uveďte autora-Neužívejte dílo komerčně-Zachovejte licenci 3.0 Česko](#).

Verze 1.0 z 20. 7. 2018.

I.

Vestec je velká dědina, mají tam kostel i školu, u kostela je fara, vedle ní kostelníkova chalupa, také rychtář zůstává vprostřed vsi, na samém konci dědiny pak stojí chaloupka obecního pastýře. Za chalupou táhlo se dlouhé údolí, ohrazené z obou stran vršinami, porostlými nejvíce jehličím. Sem tam bylo vidět mejtiště¹ nebo zelený palouk, na němž porůznu stály bělokoré, světlolisté břízy, ty dívky mezi stromovím, jako by je tam příroda nechala vyrůst k obveselení těm zasmušilým smrkům a jedlím, vážným dubům a bukům. Uprostřed údolí mezi lučinami a poli tekla řeka, zrovna okolo pastýřovy chalupy. Její břehy byly vroubeny olšemi a vrbami.

Obecní pastýř se jmenoval Jakub a zůstával se svou dcerou Bárou v té poslední chalupě. Jakub byl již šedesátník, Bára jeho prvorozené dítě, jedináčka. Přál si ovšem mít syna, dědice svého jména, ale když Bára povyrůstala, nelitoval. Milejší mu byla než syn a mnohdy si myslil: „Ať si je děvče, přece je mé dítě. Umřu jako člověk a mám stupeň do nebe.“

Jakub pocházel z vesnice. Protože byl sirotek, musel odmalička sloužit. I sloužil co husopas, co honák, skoták, co kravař, volař, co pacholek i oráč, až dospěl nejvyššího stupně hodnosti, až se stal obecním pastýřem. To byla již dobrá služba, mohl se oženit. Chalupu dostal k doživotnímu bydlení, dříví mu přivezli sedláci až na dvorek, mohl si držet i krávu. Chleba, másla, vajec, mléka, vařiva, to vše dostával vždy na týden. Plátina dostal každý rok na tři košile a dva páry nohavic, k tomu dvoje střevíce, šerku², kamizolu i širák a každý druhý rok kožich a hůni³. Mimo to o každé božíhodové svátky a o posvícení pečiva a výsluh, že ani

¹ Mýtina. *Pozn. red.*

² Druh tkaniny; termín dle kontextu značí ženskou sukni, nebo mužský kabát. *Pozn. red.*

³ Nářečně houně, těžká pokrývka či deka. *Pozn. red.*

na faře víc nebylo. Zkrátka byla to dobrá služba a Jakub, jakkoli byl nehezký, nemluvný, zamračený, byl by přece dostal ženu hned, ale nebdal. V létě se vymlouval, že nemá kdy ohlížet se po děvčatech, že je pastva, v zimě vydlabával dřevěnky a večer, když šli chlapci do společnosti děvčat, šel raději posedět do hospody. Když se pak trefilo, že některá z hospodyň si pro hospodáře do hospody přišla, libovával si Jakub, že nemá pro něho kdo chodit. Ani z toho si nic nedělal, když se mu vysmívali, že je starý mládenec, že bude muset po smrti v předpekli písek do otýpek vázat. Tak mu prošel čtyřicátý rok. Tu mu kdosi napísal, že když umře bez dětí, že nepřijde do nebe, děti že jsou do nebe stupně. To vrtalo Jakobovi dlouho mozkiem, a když se mu to rozleželo, šel k rychtářovům a vzal si děvečku Báru.

Bára byla za mladých let hezká děvčice. Rádi ji brávali chlapci do kola, i několik jich chodilo k ní na zálety, ale byli to hoši z Drážďan, a ne z Berouna, žádný si ji nevzal. Když se jí Jakub zeptal, nechtěla-li by být jeho ženou, spočítala, že má tři křížky za sebou, a ačkoliv se jí Jakub příliš nelíbil, dala mu slovo. Myslela si – lepší za svým snopem než za cizím mandelem. Sebrali se a rychtář vystrojil veselku.

Narodilo se jim po roce děvče, jemuž dali říkat po mámě Bára. Jakub se škrábal za ušima, když slyšel, že je to děvče a ne chlapec, ale bába ho potěšila tím, že je mu podobné jako vejce k vejci. – Několik dní po narození děvčete stala se v Jakobově chalupě nehoda. Sousedka zaskočila k šestinedělce v pravé poledne a našla ji pod komínem u ohniště polomrtvou ležet. Udělala povyk, kmotry se sběhly, přišla i bába a Báru vzkřísily. Dověděly se od ní, že vařila mužovi oběd a zapomněla, že šestinedělka nemá v pravé poledne ani po klekání ze sednice vykročit. Zůstala stát v kuchyni pod komínem a vařila. Tu prý jí to okolo uší zašumělo jako zlý vítr, před očima se jí dělaly mžitky, něco ji začalo krákat za vlasy a na zem porazilo. „To byla polednice!“ křičely všechny. „Jestlipak nepodložila divé dítě místo Barči,“ vzpomněla jedna a šla ke kolíbce. Hned se všechny okolo shlukly, vzaly dítě z kolébky, rozbalily, prohlížely. Jedna řekla: „Je to divé dítě, je, má velké oči!“ Druhá: „Má velkou hlavu!“ Třetí jí přiřkla krátké nohy a každá něco jiného. Matka se lekala,

bába ale svědomitě prohlídla dítě a rozhodla, že je to její vlastní, co pod srdcem chovala. Nicméně nejedna z kmoter zůstala při svém, že je dítě od polednice podstrčené.

Od té nehody nemohla se ale Jakubova žena více uzdravit a za několik let po ustavičném churavění umřela. – Jakub zůstal se svou dívčí sám, jakkoli ho pobízeli, aby se oženil kvůli mladičkému děvčeti, přece to učinit nechtěl. – Hlídal si ji jako malou ovečku, sám a sám, a dobře ji vyhlídal. Když trochu povyrostla, vzkázal mu pan učitel, aby ji přece také do školy posílal, a jakkoli Jakub čtení a psaní za zbytečné pokládal, přece poslechl. Celou zimu chodila Barča do školy, z jara ale, když nastala pastva a práce v poli, tu se nemohl bez ní obejít. Od jara do jeseně bývala beztoho škola větší část týdne na petlici zavřená, pan učitel pracoval v poli a děti též, seč každému síly stačily. – Druhou zimu Bára už do školy chodit nemohla, musela se učit příst a tkát. Když dosáhla patnácti let, žádné děvče v celé dědině se jí nemohlo rovnat v síle a velikosti. Její tělo bylo hrubých kostí, silných svalů, přitom ale pravidelných forem. Mrštná byla jak pstruh. Pleť měla tmavohnědou, dílem od přirozenosti, dílem od slunce i větru, neboť si nikdy, ani v parném létu nezastřela tvář, jako to vesnická děvčata dělávala. Hlava zdála se veliká, ale to dělalo množství vlasů černých jak havran, dlouhých, ale hrubých jako žíně. Čelo měla nízké, krátký tupý nos, ústa trochu velká a vyšpulené pysky, ale zdravé, červené jako krev. Zuby široké, silné, ale čisté. – Nejpěknější byly u ní oči. A právě proto musela od lidí snášet posměch. Spílali jí, že má „oči buličí⁴“. Měla oči veliké, neobyčejně veliké, a modré jak chrpa, obrostlé dlouhými černými řasami. Nad okem klenulo se husté černé obočí. – Když se Bára škaredila, podobala se její tvář obloze černými mraky zatažené, z nichž se jen kousek oblohy modralo. Ona se ale málokdy škaredila, leda když jí chasa nadávala, že má buličí oči, to jí oči hněvem sršely a mnohdy se až do pláče pustila. Jakub ale vždy jí říkal: „Ty hloupá, co si z toho děláš, já mám také velké

⁴ Odkazuje k významu mladý vůl – bulík, který vznikl z německého Bulle. Lidově se termínem „buličí oko“ také dříve označovala sasanka. *Pozn. red.*

oči. A necht' si jsou buliči, však to není nic zlého, vždyť se ta nemá tvář umí na člověka mileji podívat než ti tam!" Přitom obyčejně ukázal holí k dědině. Pozdější léta ale, když přišla Bára k síle, netroufala si chasa ubližovat jí, neboť za každou urážku dávala hned oplatky. Silní chlapi nebyli s to ji přeprat. Kde nevystačila síla, tu užívala všelikých fortelů nebo si pomohla obratností. Tak si vydobyla klid.

Bára měla vůbec do sebe tolik neobyčejných vlastností, že se nebylo čemu divit, když si sousedé o ní povídali, neboť si neuměli takovou povahu nijak vyložit, a začali opět tvrdit, že to je přece jen nějaké „divé dítě“, a ne-li to, tedy že ji zajisté polednice vzala pod svoji moc. Tím vyřknutím bylo všechno počínání děvčete vysvětleno a omluveno, ale mělo ten následek, že se jí vesničané buď štítili, buď báli, a jen několik duší ji opravdu milovalo. Kdo ji chtěl hodně pozlobit, řekl jí „divá Báro!“ Ale byl každý na omylu, kdo si myslel, že ta přezdívkou jí víc než každá jiná mrzí, tím jí právě neublížili, každá jiná přezdívkou více ji zabořila než ta. Ona slyšela sice povídačky o polednicích, večernicích, o vodním muži, o žhavém muži, který je v lese, o světýlkách, čertu a strašidlech, slyšela o tom mezi dětmi, ale nebála se ničeho. Dokud byla malá, bral ji otec s sebou na pastvu a tu si hrála celý boží den se psem Lišajem, který jí byl po tátovi nejmilejším kamarádem. Táta s ní mnoho řeči nenadělal, seděl a vydlaboval dřevěnky, chvílemi pozdvihl hlavu po stádu, a jestli nebylo pohromadě, poslal Lišaje, aby krávu nebo jalovici přihnal, což pes, jak náleží, provedl. Byla-li potřeba, vstal sám a několikrát stádo obešel. Když Bára povyrostla, vyprovázívala vždy Lišaje, a jestli která kráva po ní chtěla čmuchtat, hned ji Lišaj odehnal. Když byla větší, mnohdy v čas potřeby za tatíka stádo vyhnala. Krávy znaly její hlas tak dobře jako Jakubovu troubu, zlý býk, jehož se statní chlapi báli, poslechl, když mu Bára zahrozila.

Když chtěl Jakub stádo vybrodit a přes řeku je hnal, posadil Báru některé krávy na hřbet a řekl jí: „Drž se!“ Sám pak plaval za stádem. Jednou se Bára dobře nedržela, smekla se do vody, tu ji za suknicí Lišaj vytáhl a táta ji hodně vypeskoval. Ptala se tedy táty, co se musí dělat, když chce plavat, a táta jí ukázal, jak musí rukama i nohama pohybovat.

Bára si to pamatovala a tak dlouho zkoušela udržet se nad vodou, až to dokázala. Zalíbilo se jí plavání tak, že v létě zrána i večer se koupávala, a nejen dlouho plavat vydržela hlavou nad vodou, ale i pod vodou. O tom umění ale kromě táty nikdo nevěděl. Od svitu do desáté hodiny večer nebyla doba, kdy by se Bára nekoupala, a nikdy vodního mužika neviděla. Nevěřila tedy na něj a vody se nebála. – Jak v pravé poledne, tak v pravou půlnoc bývala Bára pod širou oblohou, v létě spávala nejvíce ve stáji u otevřeného vikýře, a přece ji nikdy nepřestrašilo, aniž by se jí cos neobyčejného bylo ukázalo. Jednou, když na pastvě pod stromem na kraji lesa ležela, Lišaj vedle ní, vzpomněla si na báhorku o vandrovním, jak ležel také v lese pod stromem, jak si přál být v zámku u krásné princezny a za vyplnění toho přání čertu zadat se chtěl. Jen si na čerta vzpomněl, už stál před ním.

„Co bych já si přála, kdyby se tu nyní přede mnou vzal?“ ptala se sama sebe v myšlenkách a škrábala přitom Lišaje na hlavě. „Hm,“ usmála se, „já bych ho poprosila, aby mi dal takovou loktuši⁵, do které kdybych se zaobalila, by mne nikdo neviděl, a kdybych řekla – Ať jsem tam a tam – abych tam hned byla. To bych hned chtěla, být u Elšky.“ I myslila, dlouho myslila, ale ticho bylo, ani strom nezašuměl. Konečně jí všetečnost nedala, zavolala tichounko: „Čerte!“ – Ono nic. – Pak hlasitěji – a ještě hlasitěji, že to daleko zaznělo: „Čerte, čerte!“ – Mezi stádem pozdvihla hlavu černá jalovička, a když hlas ještě jednou zazněl, oddělila se od stáda a běžela vesele k lesu. Tu ale vyskočil Lišaj a chtěl ji vrátit dle své povinnosti. Černá se zarazila, Bára se ale pustila do smíchu: „Nech ji, Lišaji, nech, ona je poslušná, myslela, že volám ji.“ Vyskočila, pohladila Čerta po krku a od té doby na báhorky o čertu nevěřila.

U lesa, několik set kroků za řekou, byl hřbitov. Po klekání neradi chodili lidé tou stranou a mnoho bájí bylo o umrlcích, kteří tam v půlnoční dobu rejdy tropí. Ale Barča i noční dobou tam tudy šla,

⁵ Pytlovina či plachta s popruhy sloužící k přepravě nákladu, například sena, popřípadě k nošení dětí. Označení též součásti staročeského oděvu, konkrétně pokrývky hlavy.
Pozn. red.

a nikdy aby se jí cos strašného bylo přihodilo. Nevěřila tedy, že by zemřelí vstávali, lidi strašit chodili a na svých hrobech se veselili.

Když šla chasa do lesa na jahody nebo na borůvky a zahlédli kdesi hada, tu se dali na útěk, dokonce jestli had hlavu pozdvihl a žihadlo jim ukázal, tu běželi všichni k vodě, aby tam dříve byli než had a on žádné moci k nim neměl. Barča nikdy neutekla, ona se nebála zlého býka, neřku-li hada nebo štíra. Jestli jí ležel v cestě, odehnala ho, nedal-li se ale odehnat a bránil se, zabila ho. Když jí nepřekážel, nechala ho.

Zkrátka, Bára neznala strach a bázeň. Ani když hrom bil a bouře nad údolím svůj vztek vylévala, Bára se nechvěla. Ba naopak, když vesničané okna i dveře zavírali, hromničné svíce rozsvěceli, strachem třesoucí se modlili, aby se na ně Pánbůh nehněval, tu Bára nejraději stála na záspí, aby se mohla lépe dívat na obzor, před okem rozprostřený. Jakub jí mnohdy říkal: „Já nevím, děvče, jakou to máš radost, dívat se do nebe, když se Pánbůh hněvá.“

„Právě takovou, jakou mám, když se směje,“ odpověděla. „Podívejte se, táto, ten oheň, jaká to krása v těch černých mračnech!“

„Neukazuj!“ okřikoval ji Jakub, „ať ti boží posel prst neurazí. Kdo se nebojí bouřky, nebojí se Pánaboha, nevíš to?“

„Elška z fary mi četla jednu knížku, tam stálo, že se nemáme bouřky bát co hněvu božího, že máme v ní obdivovat mocnost božskou. Pan farář vždy káže, že je Bůh nanejvýš dobrotivý, kterak by to bylo, aby se na nás tak často hněval. Já Pánaboha miluju, a proto se nebojím jeho posla.“

Jakub nerad nadělal mnoho řečí, a nechal Báru být. – Sousedé ale, když viděli dívčinu neohroženost, a že se jí nikdy nic zlého nepřihodí, tím více byli utvrzeni ve svém mínění, že je dítě chráněné nějakou nadpřirozenou mocí.

Mimo otce milovali ji jedině Elška a Josífek, její vrstevníci. Josífek byl syn kostelníka, Elška byla neteř pana faráře. Josífek byl chlapec malého vzrůstu, bledý ve tváři, rusovlasý, dobrosrdečný, ale velice bojácný. Bára byla o hlavu větší než on a při pranicích schoval se Josífek vždy za její sukně. Bára pak se ho statně ujala proti chlapcům, s nimiž by byl nic

nesvedl. Za to ji Josífek velice miloval, nosíval jí křížaly a každou sobotu bílý oplatek. Jednou v neděli, když byla Bára ještě menší, přivedl si ji domů, chtěl jí ukázat svůj oltářík a jak umí hrát pana pátera. Vedli se pěkně za ruce a Lišaj cáral za nimi.

U všech selských statků byly dveře zavřené na petlice, v noci na závorky. Na faře byly dubové dveře pobité železem vždy zamčené, a kdo šel do fary, musel zazvonit. U kostelníka měli také u dveří zvoneček jako na faře a vesničtí hoši začasťe, když šli okolo, pootevřeli dveře, aby slyšeli zvonek zazvonit – a kostelníkovou rozzlobit. Když jim hodně vyhubovala, pokřikovali na ni: „Jedubabo! Jedubabo!“

Když Bára s Josífkem do dveří vešli a zvoneček zazněl, vyběhla kostelníková do síně. Konec dlouhého nosu měla skřípnutý v brejlích a vykřikla huhňavým hlasem: „Co si to tu vedeš?“ Josífek zůstal, jako když ho opaří, sklopil oči a mlčel. Bára také oči sklopila a mlčela. Za kostelníkovou ale vyběhl i kocourek, a když viděl Lišaje, začal ježit hřbet, prskat, očima svítit, Lišaj začal vrčet, pak zaštěkl a po kocourkovi se rozběhl. Ten skočil pod almárku, a když i tam se Lišaj po něm hnál, vyskočil na polici mezi hrnce. Tam si byl jistý, ale zlostí se mu každý chlup ježil. Lišaj nemotorně vyskakoval na polici a štěkal, až uši zaléhaly. Kostelník vyběhl ven, když slyšel ten rámus, nepřátele na sebe dorážející a rozhněvanou ženu, rozhněval se též. Otevřel dveře a křikl na děti: „Hned se mi s tou mrchou šikujte, odkud jste přišli!“

Bára nedala si dvakrát kázat, zavolala na Lišaje, kterého ještě kostelník rákoskou notně švihl, a utíkala, jako by za ní hořelo. Josífek ji volal zpátky, ale ona zavrtěla hlavou a pravila: „A kdybys mi jalovici dával, k vám více nepůjdu.“ A také nešla, ač se jí dost Josífek naprosil a sliboval, že ji bude matka ráda vidět, dokonce když nechá psa doma. Nešla a ne – od té doby ztratila také před kostelníkovou všecku uctivost a lásku, jen Josífká neopustila. Ona myslívala, že se kostelník rovná panu páteru. Měla před ním velikou vážnost, vždyť chodíval oblečený jako pan páter, v kostele měl všecko pod sebou, když dal některému chlapci neposedovi v kostele pohlavek, nesměl ani hlesnout, a sousedé, když chtěli cosi u pana faráře, vždy se stavili dříve na poradu u kmotra

kostelníka. „Musí být ten pan kostelník už přece něco váženého,“ myslilo si vždy děvče, ale od té doby, co jí tak nehezky dveře ukázal a Lišaje švihl, že s kňučením kus cesty po třech skákal, od té doby si myslívala, kdykoli ho viděla: „Nejsi, pane, nic hodného.“

Jak to bylo zcela jinačí, když si vzala Elška Báru s sebou na faru, a to bývalo ve čtvrtek a v neděli. Jak zvoneček zazněl, děvečka otevřela, pustila děvčata, třebaš i Lišaje, domácí pes se s ním dobře znal. Potichoučku šla děvčata do čeledníku a vlezla na pec, kde měla Elška svoje hračky a panny. Pan farář, starý pán, sedával na lavici za stolem, měl před sebou ležet pikslu, modrý kapesní šátek, hlavu měl opřenou o zed' a vždy dřímal. Jen jednou byl vzhůru a tu mu běžela Bára políbit ruku. On ji pohladil po hlavě: „No, jsi hodná, jděte si hrát, jděte, děvčátka!“ Také panna Pepinka, sestra pana faráře, byla hodná. Ona velkých řečí s Bárou nenadělala, ačkoli se sousedkami ráda mnoho mluvila, ale vždy jí dala veliký kus chleba s medem nebo buchtu k svačině, větší než Elšce. Panna Pepinka byla nízká osobička, ujímaly se na ní dary boží, byla tlustá, červená, na bradě měla bradavici a trochu plačtivé oči, ale za mladých let – jak sama říkala – bývala prý hezká, což vždy kostelník dosvědčoval. Nosila dlouhé panské šaty s krátkým živůtkem⁶, zástěru na celé kolo, s velikými kapsami, po boku náruč klíčů. Šedivé vlasy měla vždy pěkně uhlazené a na hlavě ve všední den hnědý šátek s žlutým okolkem⁷, v neděli žlutý šátek s hnědým okolkem. Panna Pepinka obyčejně pracovala po domě nebo na poli, předla nebo s brejlemi na nose záplatovala, v neděli po obědě si také vždy trochu zdřímla a po nešporu⁸ hrávala s panem bratrem a kostelníkem mariáš. Ona ale málokdy říkala „pane bratře“, obyčejně „velebný pane“. Panna Pepinka byla hlavou domu, co ona chtěla, to se dělo, co řekla, měl každý v domě za neomylnou pravdu, komu ona přála, tomu přáli všichni.

⁶ Vzhledově podobný korzetu. Obepíná tělo od pasu nahoru a je opatřen šněrováním, na předním či zadním díle nebo po stranách. Zhotoven byl většinou z kůže, ale někdy i z plachtoviny. *Pozn. red.*

⁷ Okraj, obroubení. *Pozn. red.*

⁸ Odpolední či podvečerní modlitby. *Pozn. red.*

Elška byla mazánek panny Pepinky i velebného pána, a co Elška chtěla, to chtěla i panna Pepinka, koho Elška si zamilovala, toho i Pepinka ráda měla. Proto se nikdo na Báru na faře křivě nepodíval, proto byl i Lišaj trpěn, ba kostelník, ač nemohl psy jinak vystát, Lišaje pro dobrou vůli chtěl mnohdy pohladit, ale Lišaj nemohl kostelníka vystát a vždy na něj vrčel.

Bára byla šťastná, když mohla být na faře. V pokojích se vše jen lesklo, bylo tam do stropu nastlaných postelí, krásných obrázků, vykládaných truhel, v zahradě plno květin, zeleniny a dobrého ovoce. Na dvoře drůbeže, jaké by si kdo přál, a v chlévě dobytek, že se bylo radost podívat. Pastýř Jakub měl z farského dobytka největší potěšení. A v čeledníku na peci, co tam bylo pěkných hraček. Elška nikdy neplácala koláče z hlíny, nesypala cihlou a vápnem, měla vždy dobrých věcí na vaření, a co se ustrojilo, snědlo se.

Jak neměla být Bára v takovém domě ráda, ale jí byla nade všecko milá Elška, ba mnohdy se jí zdálo, že ji má radši než tátu, kdyby Elška třeba v pazderně bydlela, ráda by u ní Bára bývala. Elška se ani jedinkrát Báře nevysmála, měla-li co dobrého, rozdělila se s ní a často vzala Báru okolo krku a říkala: „Báro, já tě mám tuze ráda.“ „Ona mne má tuze ráda, a ti druzí se mně posmívají, a je přece tak krásná, je farářovic, všichni lidé říkají jí vy, i pan kantor i kostelník,“ opakovala si Bára a v duchu vždy Elšku za její laskavost objímala a líbala, ale ve skutečnosti se ostýchala, ačkoliv by byla ráda svůj vroucí cit najevo jí dala.

Když se po louce honily a Elšce se rozpletl vrkoč, tu prosívala Bára: „Nechte, Elško, abych vás zapletla, vy máte hebké vlásy jako len, já vás tak ráda zaplétám.“ Když to děvče rádo dovolilo, s libostí se probírala v hebkých vlasech, obdivovala jejich krásu, a když pak byla s pletením hotova, přehrnula svůj hrubý vrkoč kupředu, přirovnala k Eliščinu a ukazovala: „To je rozdíl.“ – Ano, Eliščiny vlasy podobaly se vedle Bářiných zlatu vedle kaleného ocele. A přece nebyla Eliška s nimi spokojena a přála si mít tak černé jak Bára.

Když někdy příběhla Elška k Báře a byly jisty, že je nikdo nevidí, šly se koupat. Elška byla ale bojácná, a jakkoli Bára ujišťovala, že se jí nic

nestane, že ji bude držet a naučí plavat, přece nešla do hlubší vody, než co po kolena dosahovala. Po koupání utírala jí Bára ráda nohy svojí hrubou zástěrou, sevřela pak malé bílé nožky do silných pěstí, políbila je a se smíchem říkala: „Bože, jsou to nožky, měkounké, maličké! Kam by se to dělo, kdyby to mělo boso chodit. – Hle!“ Přirovnávala svoji opálenou, rozedranou nohu, plnou mozolů, k Eliščině bílé nožce.

„A nebolí tě to?“ ptala se Eliška. Sahala na tvrdou kůži zpod nohy s outrpným citem.

„Dokud nebyla kůže jako podešev, nohy mne bolívaly, ale teď ani oheň pod nohou necítím,“ skoro s hrdostí odpověděla Bára a Eliška se jí velice divila.

Tak se ta děvčata mile těšila; často se Josífek k nim přidružil, když strojily hody, musíval přinášet, co bylo potřeba, strouhat a krájet, když hrály na vlka, musel být ovcí, při výměnách hrnce vozit. Ale on si ze všeho nic nedělal, a přece jen nejraději u děvčat byl.

Přešel dětem dvanáctý rok a byl učiněn konec jejich dětinským radostem. Josífků dal kostelník do města na studie, chtěl mít z něho pana pátera. Elišku dala panna Pepinka do Prahy k bohaté, bezdětné tetě, aby se naučila způsobům a teta aby nezapomněla na své venkovské přátele. Bára zůstala s tatínkem a Lišajem sama.

II.

Život na venkově plyne tiše, bez hluku a šumu, jako luční potok. Tři léta minula, co Elška do Prahy odjela. Zprvu ani panna Pepinka ani pan farář si nemohli zvyknout, nesmírně se jim stýskalo, když ale kostelník namítl, proč se Elška z domu posílala, říkala panna Pepinka velmi moudře: „Milý Vlčku, člověk nesmí žít pro dnes, musíme myslet na dále. My – nu, copak my už, dá Pánbůh, ten život nějak protlučem. Ale Elška je mladá, na tu je nutno myslet. Peníze zachovat, ty můj milý bože, z čehopak! Trocha peřin, vybytí, to je všecko, co někdy po nás dostane, a to je málo. Svět se ohlíží po těchto (přitom rozevřela Pepinka dlaň a druhou rukou dělala na ní pantomimu počítání) a pražská teta jich má – nepočítaných. Snad se jí Elška zalíbí, jen k jejímu dobru ji tam necháváme.“ Pan kostelník dal panně Pepince zcela zpravdu.

Pražská paní teta stonala mnoho let, od té doby, co jí manžel zemřel. Vždy psala panu švagrovi a panně švagrové, že je živa jen na lécích, a kdyby neznal její lékař předobře její náтуру, že by dávno ležela na svatém poli. Najednou ale psala Elška, že má paní teta jiného lékaře, ten že jí radil, aby se každodenně koupala ve studené vodě, hodně chodila, dobře jedla a pila, že bude hned zdráva. Paní teta že ho poslechla, a že je zdráva jako rys.

„Hm, jaké to novoty. No, když je tomu tak, může Elška hnedle domů přijet.“

Jak panna Pepinka chtěla, tak se stalo. Ještě ten samý den musel pacholek vytáhnout kolesku² z kolny, dovézt ke koláři a panna Pepinka si umínila sama pro Elšku jet. Vynesla si z komory klobouk, aby si ho prohlídla, jestli neutrpěl škodu. Ano, panna Pepinka měla také klobouk, dostala ho před desíti lety, když byla v Praze, od paní tety. Ve Vestci nikdo ji v něm neviděl, ale když jela do blízkého města na děkanství na

² Čtyřkolý vozík. *Pozn. red.*

pout' s panem bratrem, to si ho nasadila a do Prahy musela ho vzít také s sebou, aby, jak říkala, neplodila paní tetě v šátku ostudu.

Druhý den byla koleska připravena, třetí den poručila Pepinka, aby ji namazali, koně dali okovat, čtvrtý den loučila se s hospodářstvím, poslala pro Báru, aby za její nepřítomnosti dohlédla, pátý den časné zrána nakládal se na kolesku obrok pro koně, strava pro pacholka, částečně i pro pannu Pepinku, koš vajec, hrnec másla a podobné dárky pro paní tetu, škatule s kloboukem, uzel šatu... Po mši svaté schovala se po dlouhém loučení a nařizování do kolesky i panna Pepinka, pacholek švihl do koní a s Kristem pánem vydali se na cestu. Kdo zhlídl starožitnou kolesku, která se podobala křídlatému kotli, visícímu mezi čtyřmi koly, zdaleka smekal, ačkoliv pannu Pepinku, zavinutou v kolikero šátčích, v hluboké kolesce, mezi všelikým nářadím a v kupě sena, která nad ní čněla, ani vidět nebylo. Ale sedláci znali kolesku, kterou vídali již jejich otcové, a povídávali si, že ta koleska pamatuje Žižku.

Nikdo se vroucněji na Elščin příjezd netěšil jako Bára, nikdo na ni také vroucněji nemyslíval než ona, nikdo více o ní nemluvíval. Když neměla s kým, hovořila s Lišajem, slibovala mu, až se Elška vrátí, jak se bude mít zase dobře, ptala se ho, zdali se i jemu nestýská. Panna Pepinka i pan farář věděli, jak Bára Elšku miluje, a přáli jí též. Když se jednou panna Pepinka trochu roznemohla a Bára ji s největší ochotností obsluhovala, přesvědčila se o dívčině věrnosti a dobrosrdečnosti tak, že si ji v čas díla brala na faru ke své ruce na pomoc, a konečně tolik důvěry v ní měla, že i klíč od špižírny jí svěřila, což byl u panny Pepinky největší důkaz náklonnosti. Proto jí také odevzdala dohled nad domem, když odjela, čemuž se všechny hospodyně divily a za což se kostelníková na Báru ještě více popudila. Hned se zase povídalo: „Vidíme, takoví nepodařenci mají z pekla štěstí, jak se tam na faře uhnízdila!“ Myslely tím Báru. Nepominul předsudek proti ubohému děvčeti, ona se ale nestarala, mají-li jí lidé rádi, či nemají, nevtírala se mezi chasu ani k hraní, ani k tanci, hleděla si své práce, svého starého táty a fara byla její Praha. Ozývaly se po vsi hlasy, které pravily: „Ta čest se musí tomu děvčeti dát, že jí je v obratnosti a síle málokterý chlapec roven, děvče pak žád-

né. Kterápak by unesla tak plná vědra vody a ještě si s nimi šla, jak by jí hráli. – A s dobytkem, kdo tak umí? Kůň i býk, kráva i ovce, všechno ji to poslouchá, ona zmůže všechno. Takové děvče je v hospodářství pravé boží požehnání.“ Ale kdyby se byl kterýkoliv chlapec ozval, že by si ji i za ženu vzal, tu hned mámy křičely: „Ne, ne, chlapče, tuto nám nevod' do rodiny, člověk nemůže vědět, kterak to dopadne. A divous to je!“ Opravdu se tedy o děvče ucházet žádný z chlapců nesměl a žertem si nikdo netroufl. Bára nenechala se sebou vládnout, aniž si dala pěknými slovy oči zasypat. Nejvíce ji nenáviděla kostelníková, ačkoliv jí Bára jaktěživa na kříž stéblo v cestu nevložit, ba naopak dobře činila tím, že Josífka před mstou chlapců chránila. Jak dostal který chlapec v kostele od kostelníka pohlavek, zajisté ho chtěl vrátit Josífkovi. Ale kostelníková měla na něj zlost, že je bluma a nechá se bránit od děvčete, že má to děvče rád. Měla zlost, že Bára chodí na faru a že ji mají i tam rádi. Ona by ji zajisté z fary vypíchala, kdyby panna Pepinka nebyla pannou Pepinkou.

Ale Pepinka si nedala do kaše foukat – nejméně od kostelníkové. Jednou udělala kostelníková s učitelovou na pannu Pepinku klep a od té doby spolu dobře nevařily, ačkoliv dříve bývaly jedna ruka. – Pana Vlčka panna Pepinka mnohdy za to sekla, řkouc: „Ach špičatý nůsek rád podrývá.“ To padalo na kostelníkovou, ale Vlček býval na faře vždy be-ránkem a jen doma pravým Vlčkem.

Přešly dva tři, přešly čtyři dni, co Pepinka odjela. Bára se nemohla dočkat. „Bože, jemnostpane, jakpak daleko je do té Prahy?“ zeptala se Bára pana faráře, když se odpoledne vyspal. To býval v nejlepším rozmaru.

„Měj strpení, děvče, ještě tu být nemohou. Dvacet mil, to je kus země, tři dni potřebujou tam, dva dni se tam Pepinka zdrží a tři dni na zpáteční cestu – spočítej si to.“ Bára počítala dny, a když čtvrtý den nastal, bylo na faře chystání a Bára čítala již jen hodiny. Konečně, když po desáté ven vyběhla vyhlížet, slunce již zapadalo a táta hnal domů, ukázala se na silnici koleska.

„Už jedou!“ křikla Bára, že to po celé faře zaznělo. Pan farář vyšel před vrata, pan kostelník za ním. Bára by byla letěla ráda přijíždějícím vstříc, ale ostýchala se, běhala z místa na místo, a když se koleska již k samé faře blížila, přišla na ni úzkost, srdce jí tlouklo, hrdlo se jí stahovalo, horko i zima ji pocházely. Koleska se zastavila u vrat, nejdříve se z ní vyvalila panna Pepinka a za ní skočila štíhlá postava růžolícího děvčete, na něž farář, kostelník i chasa se zahleděla. Kdyby byla panu faráři nepadla okolo krku a strejčkem ho nenazvala, nebyli by věřili, že to Elška. – Bára z ní oči nespustila. Tu se ale Elška strejčkovi vyvinula z náručí a k ní přistoupila, za obě ruce ji chytla, vzhůru do očí jí zahleděla a svým lahodným hlasem pravila: „Báro, Báro, stýskalo se mi po tobě! Jak ses měla – je Lišaj ještě živ?“

V tu chvíli se pustila Bára do pláče a plakala, až jí srdce usedalo, a nemohla ani odpovědět. Po chvíli teprve si vzdychla: „No, jen když jste už zde, milá Elško!“

Pan farář opakoval po Báře: „No jen když jste již tu. Stýskalo se nám.“

„Chtěli mne tam zdržet ještě den,“ povídala panna Pepinka a kladla přitom kostelníkovi, Báře i služce všeliké věci z kolesky do náručí, „ale šlo mi tu o vás, pane bratře, abyste tu nebyli sami. Také bychom nebyli vystačili s obrokem,“ dodala.

Kolesku dali zase do kolny na odpočinek, panna Pepinka si uložila klobouk do komory, tak neposkrvněný jak ho vzala, uložila, co s sebou přinesla, a rozdala dárky. Bára dostala pěkné pentle k sukni i do vlasů a od Elšky korále na krk. Elška si také přinesla spoustu pěkného oděvu, ale tím by se byla nezalíbila, kdyby si nazpět z Prahy nepřivezla svoje nezkažené, dobré srdce. – Nezměnila se.

„Ach Báro, tys vyrostla!“ bylo první, čemu se Elška divila, když měla kdy s Bárou promluvit a jak náleží si ji prohlédla. Bára byla o hlavu větší než Elška.

„Ach, Elško, vy jste ještě taková hodná, jako jste bývala, ale jste ještě hezčí, kdyby to nebyl hřích, řekla bych, že jste podobná k Panence Marii na našem oltáři.“

„Jdi, co to mluvíš,“ okřikla ji Elška, nikoli ale přísně, „ty mi lichotíš.“

„Bože chraň, mluvím, jak srdce velí. Já se nemohu pohledu na vás ani nasytit,“ upřímně řekla Bára.

„Milá Báro, kdybys přišla do Prahy, tam je pěkných děvčat!“

„Ještě krásnější než vy?“ divila se Bára.

„Baže krásnější,“ vzdychla Elška.

„Jsou v Praze hodní lidé? Je tam krásně? Líbilo se vám tam?“ ptala se po chvíli Bára.

„Ke mně byli hodní všichni, tetinka, učitelka, všechny mě měly rády. Ráda jsem tam byla mezi nimi, ale také se mi stýskávalo po vás a přála jsem si, abys ty u mne byla. Ach, milá Báro, tam je krásně, že si to ani pomyslit nemůžeš! Když jsem viděla Vltavu, zámek, krásné kostely, velkánské domy, zahrady, strnula jsem. A lidu chodí po ulicích jako o procesí, někteří vystrojení i ve všední den, jako by byl svátek, kočáry jezdí ustavičně, hluku a je zvuku tam, že člověk neví, kdo je s kým. No, počkej, příští rok pojedem tam spolu na pouť,“ doložila Elška.

„Co bych já tam dělala, lidé by se mi vysmáli,“ mínila Bára.

„Nevěř tomu, tam si na ulici jeden druhého nevšimne, jeden druhého nepozdraví.“

„To se mi nelíbí, to je divný svět,“ divila se Bára.

Druhý den – byla neděle – se Elška pěkně ustrojila, na hlavu si posadila červenou aksamitovou¹⁰ čepičku, což bylo právě v módě a velice jí to slušelo, a šla na hrubou. Zraky všech byly v kostele jen po ní obráceny a mnohý z chlapců si myslel – za tebe, děvče, sloužil bych třeba dvakrát sedm roků, kdybych věděl, že tě dostanu.

V kostele bývala Elška vždy pobožná, nevšímala si nikoho kolem sebe, tak i tentokrát, ale když šla z kostela po vsi, teprve se ohlížela kolkolem, pozdravovala se s vesničany, kteří se k ní hrnuli a vítali ji z Prahy. Ona se poptávala, jak se jim vedlo po všechny časy, a zodpovídala jejich otázky. Mnoho se přece za ta tři léta změnilo, jakkoli se to vesničanům ani nezdálo. – Tu tam nebylo stařečka neb stařenky, které vídávala Elška v ne-

¹⁰ Luxusní textilie, samet s nízkým vlasem. *Pozn. red.*

děli sedět na zásplí nebo v sadě a vyhřívát se na sluníčku. V kole veselé chasy chyběl ne jeden párek, protože se již staral o svoje hospodářství. V trávě se batolily děti, jichž Elška neznala, mnohá hlava zbělela, jež šedivá jen byla, vrstevnice Elščiny s chlupci se vodily, neboť nebyly už považovány za nedospělé. Avšak i Elšku žádný neoslovil již „Elško“, každý přidal k jménu i název „panno“.

Když slyšela Elška takové oslovení, zbarvila se jí tvář. Tímto názvem vyslovili prostí vesničané, co Elška dosud sama nevěděla, totiž že už není dítě. V Praze jí říkali zpočátku slečinko, později slečno. Zprvu myslela, že je to posměch, ale když slyšela, že je to obecný titul pro děvčata, nechala si tu módu líbit. Titul „panno“ ji ale více ctil, výše ji povznášel, to dobře cítila, proto ji polil ruměnec panenského studu.

Také kostelníková vyšla na práh, a když šla Elška kolem, zvala ji dovnitř; Elšku měla ráda, ačkoliv pannu Pepinku v lásce neměla. Vyptávala se Elšky, jak se měla v Praze, jak vyhlíží oltář sv. Jana na hradě, zda je to pravda, že most je zlatem dlážděný, a když jí Elška na vše odpovídala, prohlížela si ji od hlavy do paty, ani nitka neušla těm jedovatým očím. Elška se ptala na Josífka.

„Ach, ten se dobře učí, ve škole je první a roste jako z vody. Mnoho, mnohokrát vzpomněl na vás, panno Elško, kdykoli tu na prázdninách býval. Stýskalo se mu, neměl ani s kým se povyrazit. Se zdejší chasou, to se pro něho už nesluší, když je studentem,“ mínila kostelníková. Elška byla sice jiného mínění, ale mlčela. Odpoledne šla Elška navštívit Báru.

Pastýrna byla malá chalupa, nejmenší z celé vsi, ale snad nebyla mimo fary nikde větší čistota jako tam. Stůl, lavice, dvě židlice, lože, truhla a stav byl všechn nábytek, byl ale čistý jako sklo, zdi byly bílé jako křída, vydrhnutý strop se leskl, jako by byl udělán z ořechového dřeva. Na zdi viselo několik obrázků a za nimi zelené letorosty, v poličce se lesklo několik džbánčků a talířů, všecko památky matčina věna. Malá okénka byla v létě vždy otevřená a v nich ve střípkách kvetly bazalky, fialy i rozmarýna. Podlaha nebyla dřevěná, byl to jen utlučený mlat, ale Bára si ji pokryla rohoží, kterou si sama upletla.

U chalupy bylo kousek sadu a malinká květná zahrádka, kterou si Bára pěstovala. Všude a na všem bylo vidět, že obyvatelé chýšky znají málo potřeb, stvoření ale, které v ní vládne, že není prosto krasocitu.

Ani jediné děvče ve vsi, nevyjímajíc služebné, nechodilo si tak prostě jako Bára, ale ani jediné nevyhlíželo celý týden při práci tak čistě jako ona. Její košile, u krku a u rukou nabraná, byla velmi hrubá, ale bílá vždy jak padlý sníh. Suknice tmavá, vlněná, zástěra též hrubá, plátěná, byl celý její oděv, v neděli jen se obula a vzala šněrovačku, v zimě přidala vlněný kabátek. Její ozdobou byla lemovka na sukni, červený tkaloun¹¹ u zástěry, červené stužky v černých vrkočích, které jí po zádech dolů visely skoro pod kolena. Děvčata jí mnohdy vytýkala, že chodí po celý týden rozpásaná, ale ona je přece neposlechla, bylo jí tak volno a Elška jí vždy říkala, že jí to lépe sluší bez šněrovačky. Bez marnosti není nikdo, ani Bára bez ní nebyla!

Veliké potěšení měla Bára, že ji Elška navštívila. Vodila ji všude, chlubila se jí zahrádkou, vedla ji do sadu, na pole i na louku k tátovi, který se nemohl Elšce vynadivit, jak vyrostla, zkrátka pochodily všechna místa, kde se před třemi roky honívaly. Pak se usadily do sadu, Bára přinesla na misce smetanu, v níž byl nadroben černý chléb, postavila ji do trávy a jedly s Elškou jako před časy. Přitom jí Bára vypravovala o svojí černé krávičce, o Lišajovi a přišla řeč na Josífka.

„A ještě tě nemůže Vlčková vystát?“ ptala se Elška.

„Ba, nemůže, jako by jí sůl do očí sypal, když mne vidí, a když neví nic jiného, haní moje oči, že prý koukám jako pulec.“

„Nehodná je za to!“ hněvala se Elška.

„Ba, nehodná, dokonce když jí neubližuju! Onehdy jsem ale dostala zlost a poslala jsem jí zrcadlo, aby se nejdříve na svoji krásu podívala, než jiného haní.“

„Dobřes udělala,“ smála se Elška, „ale proč se jen na tebe hněvá?“

„Eh, ona svýma baziliščíma očima každého uštkne, nejen mne. Ale snad se proto hněvá, že jsem u vás v pěknějším světle než Josífek a že

¹¹ Stuha. Pozn. red.

mne Josífek má rád. Chudák je vždy bit, když se matka dozví, že byl u nás. Dost se mu namluvím, nechod'te k nám, a přece přijde, nemohu tedy za to.“

Elška mlčela, po chvíli se ale ptala: „A máš ty Josífka ráda?“

„Proč bych ho neměla mít ráda, každý na něho kdáče, chudáka malého, jako na mne, jenže on se bránit neumí, je mi ho líto.“

„Což je dosud takový, jaký byl? Vždyť řekla Vlčková, že vyrostl.“

„Lišajovi do podvazků,“ usmála se Bára, hned ale pravila útrpně, „kterak má růst, když dostane od mámy víc buchet do zad než do žaludku.“

„A co tomu říká Vlček, vždyť je to jejich syn?“

„Vlček a Vlčková jedno pásmo. Mají zlost, že by Josífek nerad byl panem páterem. Ty můj pane bože, jako by za to mohl, že se mu to teď nelíbí, vždyť nevolná služba Pánubohu milá by nebyla.“

„Pravdaže ne,“ dosvědčila Elška.

Ještě se chvíli děvčata bavila, pak vyprovodila Bára Elšku domů a od té doby chodily zase k sobě, ačkoliv si více na peci s panenkami nehrávaly.

Přátelství těch dvou děvčat nebylo ale sousedkám vhod, začaly si povídat, proč se panna Elška jen s pastýřovic druží, že se to pro ni nesluší, že by měla spíše s rychtářovic, konšelovic¹² a jinými se družít. Schválně se o tom mluvilo hlasně, aby se to doneslo panně Pepince k uším. Pannu Pepinku to mrzelo, nebylo radno sousedky popudit. Mezi chasu nechtěla ale Elšku poslat, děvčata zvat k sobě na faru nebylo též jaksi slušné. Mluvila o tom s Elškou. Elška krátce rozhodla, že půjde někdy vesnická děvčata navštívit, že však Bára zůstane její nejmilejší družkou. Panna Pepinka neměla nic proti tomu, neboť měla Báru z mnohých příčin ráda. Měla za to, že se Bára sotva kdy provdá, že tady zůstane její pravou rukou, kdyby se měla Elška provdat. Panna Pepinka měla pro Elšku ženicha za lubem, ale nikdo o tom nevěděl, ani sám pan

¹² Členové městské rady podřízení rychtáři, obvykle vybíraní z majetných občanů.
Pozn. red.

farář. Byl to správce ze sousedního panství, panně Pepince se ten človíček líbil, i zdálo se jí, že by to bylo pro Elšku šikovné zaopatření. Panská pole hraničila se zádušními a pan správce, když zašel až na ten konec, vždy se stavěl na faře. Elška neměla o štěstí, které jí tetinka v duchu chystala, ani zdání a její hlavinkou probíhaly zcela jiné plány nežli ten, stát se paní správcovou. Báře o nich dosud ani nepověděla. Ale Bára vídávala Elšku často zamyšlenou, smutnou a z toho hádala, že jí cosi na srdci leží. Myslela si ale, že se trefí doba, kdy jí to poví. – Nemýlila se. Navzdor tomu, že se sousedky snažily Báru Elšce ve špatném světle ukázat, přece Elška Báře věřila více než jim a ráda ji měla jako kdy jindy. Před svatým Janem Křtitelem večer se děvčata sešla a Elška se Báry ptala: „Budeš házet zítra věneček?“

„Sama bych neházela, ale chcete-li, přijďte před sluncem východem k nám, půjdeme spolu.“

„Přijdu!“

Ráno před sluncem východem stála Elška již v pastýřovic sadu, Bára vedle ní, vázaly na obroučky z vrbových proutků bílé, modré a červené kvítí.

„Na koho budeš myslet?“ ptala se Elška Báry.

„Milý bože, nemám na koho,“ vzdychlo si děvče. „Hodím nazdařbůh věneček, popluje za vaším. Přála bych si jen, až se vdáte, Elško, s vámi jít.“

Elška se odmlčela, ruměnec jí polil tvář. Po chvíli promluvila a podávala Báře ruku: „Tu moje ruka, že zůstanem pohromadě, jestli ty se nevdáš. Já se vdávat nebudu,“ doložila s povzdechem.

„Kterak to mluvíte, Elško, mne málokdo miluje, vás každý, vy budete bohatá, já jsem chudá, vy jste krásná, já jsem nehezká, vy učená, já prosté, hloupé děvče – a měla bych myslet na muže a vy ne?“

„Tetinka mi vždy říkala, že to přijde na libost, jednomu svědčí karafiát, druhému růže, třetímu fiala. Každé kvítko najde svého obdivovatele, každé má svoji krásu. Nesnižuj sebe, nepovyšuj mne, jsme si rovny. Nebudeš opravdu na žádného z chlapců myslet, ani jsi dosud nemyslela?“

„Ne, ne,“ zavrtěla Bára hlavou a usmála se. „Na žádného nemyslím, a když mi přijdou na zálety, zkrátka je sprovedím. Pročpak bych si mysl kalila, proč zlatou svobodu vázala!“

„Kdyby tě ale některý z nich měl rád, tuze rád, a ty jeho, pak bys přece vázat se dala?“ ptala se Elška.

„Což nevíte, Elško, jak to chodí? Dříve by se jeho rodiče smlouvali s mým tatínkem, mnoho-li mi dá, než by směl chlapec si mne vzít. U nás věna není tolik, aby se jím kteříkoli rodiče spokojili, a z milosti přijít do statku nechci, raději bych si mlýnský kámen na krk uvázala a do řeky skočila. Ale kdybych si ho dobrovolně na krk vložila, musela bych sama sobě bláznů nadat. Jestli lajou teď na mne, pak by láli dvojnásob. A nechť jsem, jaká jsem, kytici mám za pasem,“ dodala, zanotovala si a zastrkávala za pas kytici z kvítí, co zbylo z věnce. Pak ale ukázala na ranní červánky a pravila: „Svrchovaný čas!“

Elška rychle dovila věnec a obě děvčata pospíchala k blízkému mostku, který vedl přes řeku na luku. Uprostřed mostku se zastavila. „Hod'me zároveň,“ pravila Elška a držela věneček nad vodou.

„Tedy!“ zvolala Bára a odhodila věneček. Avšak věneček, nedopadl do vody, zůstal viset na vrbě. Na okamžik zůstala Bára zaražená a zaslzela, ale pak odhodlaně pohodila hlavou: „Nechť tam visí, pěkně to kvítí vrbě sluší.“

Elška ale nespustila oči ze svého věnečku, věneček, třesoucí se rukou dolů spuštěný, se okamžik točil na jednom místě, pak ho uchvátila vlna, podala druhé, ta třetí, nesly ho dále a dále, až zmizel děvčatům z očí.

Elška měla sepnuté ruce položené na zábradlí, dívala se planoucím zrakem i tváří za věnečkem, jak ho proud daleko unáší, Bára, podepřená tělem o zábradlí, též za ním mlčky hleděla.

„A tvůj věneček uvázl zde, vidíš, že se vdáš zde!“ ozvala se Elška a obrátila se k Báře.

„Dle toho bychom ovšem neměly být pohromadě, já měla bych zůstat zde, ale vy jít daleko od nás. Nevěřím tomu, ale člověk míní, Pánbůh mění.“

„Ovšem,“ řekla Elška hlasem skoro smutným a sklopila s povzdechem oči na vodu.

„Tedy byste, Elško, tak ráda daleko od nás se dostala, nelíbí se vám zde?“ ptala se Bára a její temně modré veliké oči zpytavě pohlížely do Elščiny tváře.

„Co si to myslíš,“ šeptla Elška, aniž pozvedla oči, „líbí se mi tu, ale...“

„Ale tam daleko je někdo, po němž se mi zde stýská, za tím bych ráda, vidíte, Elško?“ dořekla Bára, položila svoji hnědou ruku na bělounek rámě děvčete a pohleděla jí s úsměvem do tváře. Elška pozdvihla k Báře oči, usmála se, ale zároveň se pustila i do pláče.

„Tíží-li vás něco, svěřte se mi, u mne to zůstane pochováno jako v hrobě,“ pravila Bára. Elška položila mlčky hlavu na Bářino rameno, objala ji a jen plakala. Bára ji jemně přivinula k sobě, jako matka svoje děcko, a líbala její rusé vlasy. Vysoko nad hlavami děvčat zpíval skřivan, vznášel se nad vrcholy zelených lesů, slunce vycházelo a polilo zlatou září zelené údolí. Jakub vyšel před pastýrnu, a teprve hlas pastýřské trouby připomněl děvčatům, že je čas jít domů.

„Po cestě si to povíme,“ pravila Bára, když vedla Elšku za ruku z mostku na luční cestu.

„Ale kterak jsi to na mně poznala?“ ptala se Elška.

„I bože, to se lehko pozná. Býváte zamyšlená, někdy smutná, pak zase vám líčko září. Jak jsem vás pozorovala, myslela jsem hned, že vám něco musí být. Uhodla jsem.“

„Jenom jestli to na mně tetinka nezpozoruje a nebude se mne ptát,“ úzkostlivě pověděla Elška, „ona by se hněvala, nelíbil by se jí,“ doložila.

„Zná ho?“

„Viděla ho v Praze, to je on, co pražskou tetu vyhojil.“

„Ten doktor? Vidíme, vy jste mi několikrát o něm povídala, jak hodný je to člověk, co se tedy panně Pepince při něm nelíbí?“

„Nevím, ona jen na něho laje, že je jí protivný,“ skoro plačtivě povídala Elška.

„Což není hezký?“

„Ach, Báro,“ vzdychlo si děvče, „tak krásný člověk není v celém okolí jako on.“

„Snad není bohatý?“

„Bohatý? To nevím; ale co z toho. K čemu bohatství?“

„To je pravda, ale tetinka bude chtít, abyste si vzala bohatého a dobře se zaopatřila.“

„Ne, ne, Báro, já si žádného jiného nevezmu, raději bych umřela.“

„No, vždyť tak zle nebude, a byť i nebyl bohatý, však ona si dá panna Pepinka i pan strejček říci, až jim povíte, že ho máte ráda.“

„Já jim to nesmím povědět, pražská tetinka mi to zakázala, ale slíbila nám, že se postará o naše štěstí, kdyby tetinka bránila. Před týdnem mi psal, že se na druhý měsíc shledáme.“

„Vy si píšete?“

„To je tak. Pražská tetinka neumí psát a je krátkozraká. Hynek, tak se jmenuje, vid', že to je pěkné jméno?“

„Podivné, ještě jsem takové neslyšela,“ mínila Bára a Elška dále povídala: „Hynek se nabídl, že jí listy na mne bude psát. Ona by nepsala, leda jednou za rok, ale on ji pohání k tomu, aby mi vždy nějaké vyřízení psala. Však se tomu strejček diví, že tetinka tak často píše.“

„A jak, když strejček list čte?“

„I holečku, to my jsme si všechno vymysleli, píšeme tak, aby tomu nikdo nerozuměl než my.“

„Je to přece hezká věc, když se člověk něčemu naučí, já bych to nedokázala.“

„I tomu bys lehko se naučila,“ mínila Elška. Právě došly k pastýrně. Vzala Báru za obě ruce, pohlédla jí jasnými očima do tváře a pravila: „Ani nevěříš, jak mi je nyní volno, jako by mi kámen ze srdce spadl. Nyní mohu s tebou o něm mluvit. Ale,“ doložila s důvěrným přízvukem hlasu, „ty, Báro, nemáš mi co říci?“

„Já?“ zajíkla se Bára a sklopila velké oči, „já – nic.“

„Přece snad slovíčko?“ – „Nic, Elško, nic, pouhé sny!“

„Pověz mi je tedy.“

„Až někdy!“ zavrtěla hlavou Bára, vysmekla ruce z Elščiných, ukázala na chlív a boudu a doložila: „Vidíte Lišaje, jak se cuká, a Černá se tam ještě oběsí. Chtějí pustit a vaše krávy také jsou již ve stádu, slyším je zvonit. Hned požene tatík kolem. Jděte okolo zahrad, Elško, aby vás selky neviděly a nepomluvily.“

„Eh, ať si mluví, vždyť nedělám nic zlého. Poslechnu tě, jdu, ale co nejdřív si povíme víc,“ pravila Elška a zmizela mezi ploty.

III.

Dvě noviny roznášely se po vesnici. V každém statku, v každé chalupě se o ničem jiném nemluvilo než o strašidle v zádušním lese a o svatbě panny Elšky s panem správčím.

Sama Elška se nezpronevěřila ani myšlenkou a umínla si, že raději vše podstoupí, než by se stala paní správcovou. I kdyby nebyla již milovala, pan správce nebyl ten člověk, do něhož by se mohla zamilovat.

Byl to mužíček, jako by ho opekl, postavený na krátkých nožičkách. Červené tváře jak pivoňky i nos takový. Na hlavě humence, jež ale zakrýval zrzavými vlasy, které mu v týle a okolo uší ještě pozůstaly. Oči byly masem zarostlé a měly tu dobrou vlastnost – zvláště pro správce, že se dívaly zároveň na dvě meze. Nosíval v létě slaměný klobouk se zelenou pentlí, rákosku se střapcem, nankinky¹³, zimní vestu přes prsa sepiatou, aby se nezastudil a košili neušpinil, na krku kartounový¹⁴ šátek a frak hřebíčkové barvy se špičatými šosy a žlutými knoflíky. Z kapsy visel mu vždy růžek modrého šátku – neboť pan správčí šňupal. Povíдалo se mezi vesteckými sedláky, že poddaní sousedního panství panu správčímu hřebíčkový frak nejednou za větrem vyprášili, ale nepřišlo to nikdy k soudu.

Správce byl velmi bojácný, ale navzdory tomu se ho sedláci přece báli, on totiž nahrazoval svou bojácnost lstí a mstivostí, kterou jim pak splácel. K lidem, od nichž mohl očekávat jakéhosi užitku, byl velice úlisný a zdvořilý, jinak však hrubý člověk. Byl také velice skoupý. Jedinou dobrou vlastnost mu nemohl nikdo upřít, totiž tu, že byl bohatý. Ano, bohatý byl pan správčí Kilián Sláma, a to byla ta pěkná vlastnost, která se panně Pepince při něm líbila – ostatně nemínila také, že by jeho postava byla nepěkná. Nikdy se jí velcí hubení lidé nelíbili, i to jí

¹³ Bavlněné nohavice. *Pozn. red.*

¹⁴ Druh bavlněné tkaniny. *Pozn. red.*

velmi lichotilo, že jí pan správce vždy ruku políbil. Myslíla, že se Elšce konečně také zalíbí, že mu přivykne, a říkala panu bratru, který o tom plánu nechtěl slyšet, takový muž že si umí ženy vážit více než mladý hejsek, že ji bude na rukou nosit, Elška že bude paní, dobře se mít, a kdyby měl umřít, že bude bez starosti. „A já, kdyby měl pan bratr zemřít,“ rozumovala v duchu dále, „budu mít kam jít.“

Zkrátka, panna Pepinka uměla to pěkně navléknout, aby pan správce často na faru přišel, že konečně i pan farář proti němu nic neměl, přivykl mu, a když nepřišel správce k večeři a po večeři měl hrát mariáš s Pepinkou a kostelníkem nebo učitelem, jako by mu něco chybělo. Elška o Pepinčině plánu z počátku neměla ani zdání, slyšela jen chvalořeči na jeho dobrotu a bohatství, jichž si ale tak málo všímala jako dvoření, jež jí pan správce dost nemotorně dával najevo. Čím dále, tím byl správce naléhavější a tetinka zjevnější, takže Elška porozuměla, oč se tu jedná. Bylo jí to k smíchu. Když ale tetinka nechtěla rozumět žertům, přísně jí začala domlouvat, i pan farář k tomu radil, aby si správce vzala, tu začala být smutná, začala se správci vyhýbat, utíkala se svojí těžkostí k milé Báře. Ta znala plán panny Pepinky od ní samé, neboť Pepinka chtěla, aby jí byla Bára nápomocná a Elšce domlouvala. Tenkrát ale uhodila na nepravou žílu. Ani kdyby byla Elščinu lásku neznala, k tomu by jí nebyla domlouvala. Ona sama si nevážila pana správce víc než prachu v očích a nebyla by ho chtěla, kdyby jí panství byl podával. Neřekla Pepince tak ani tak, ale tajně s Elškou se spolčila a sama list, v němž Elška pražské tetě vše vypsala, do města na poštu donesla.

Od té doby, co věděla Elška, oč se správci jedná, neslyšel od ní vlídného slova, neviděl libého pohledu. Nikdo by byl neřekl, že dobrá a ke každému vlídná Elška dokáže úsečně mluvit a škaredě hledět. Pokaždé, když pak přicházel na faru, slyšívá po návsi nebo kdesi u plotu hanlivé písničky, které jako by byly schválně na něho složené a pro něho schválně zpívané. On si to ale všecko nechal líbit, když ale jednou Báru potkal a ona tu zčista jasna spustila:

*„Lecjakýs trpaslíček
na krátkých nožičkách
chtěl by sobě vybírat
v hezounkých holčičkách...“*

tu se zlostí všecek nadržal a nos mu zčervenal jako ťopanu¹⁵, když vidí před sebou červeno. Ale což to bylo všecko platné, pan správce zakouzl již všelikou hanbu a posměch, zakouzl i posměch děvčat. Myslel si: „Jen počkej, děvče, až tě budu mít, a tvoje peníze, však já všem vytrů zrak!“ – Ale pan správce zapomněl, že ani v Hloupětíně dříve zloděje nevěsí, až když ho chytí.

Jednoho rána roznášelo se po celé vsi, že straší, bílá ženská prý že šla od zádušního lesa k vesnici, po celé návsi, po lukách a kdesi u hřbitova že zmizela. Kostelníková se z toho roznemohla, neboť prý to na její okno zaklepalo, a když kostelník přistoupil k oknu zjistit, kdo by to byl, viděl prý patrně bílou postavu s umrlčí hlavou, která prý se na něho ušklíbala a prstem mu zahrozila. Div že to i Vlček neodstonal. Ale kostelníková nemyslila jinak, než že smrt se jí ukázala, že musí do dne a do roka umřít. Podruh, co měl v noci noční stráž, též se dušoval, že to bylo strašidlo a že vyšlo ze zádušního lesa. Lidé vzpomínali, zda se tam kdosi neoběsil, když ale nic vymyslet nemohli, mínili, že tam kdysi kdosi zakopal poklad, duše jeho že teď nemá pokoje a hledá vysvoboditele. Hádalo se všelijak a mluvilo se jen o strašidle.

„Já tomu nevěřím,“ řekla Bára Elšce, když k ní ten samý den přišla na palouk do lesa, kde Jakub pásl.

„Nechť tak, nebo jinak, já jsem tomu povděčná, zbavilo mě to na několik dní snad nenáviděného hosta. Psal sice strejčkovi, že mají žně a tuze mnoho práce, že nebude moci po několik dní přijít, ale chtěla bych krk vsadit, že slyšel o strašidle a že se bojí. On je hrozný strašpytlík – a skrze zádušní les jít musí.“

¹⁵ Krůta domácí. Pozn. red.

„Kéž by ho to tam bylo zaválo, aby víc do Vestce nepřišel. Já bych vás raději v rakvi viděla než s tím plecháčem u oltáře,“ hněvala se Bára. „Já nevím, kam dala panna Pepinka rozum, že vás chce k němu nutit, ona je přece dobrá.“

„Ona se o mne stará, abych se měla dobře, to je ta příčina, a proto se na ni nehněvám, ale vzít si ho nemohu, děj se, co děj.“

„Také nesmíte, bůh by vás trestal, kdybyste slib dala panu Hynkovi a nedodržela ho. Víte, jak se říká – Kdo ty sliby lásky ruší, běda, běda jeho duši!“

„Já je nikdy, nikdy nezruším, i kdyby to léta trvalo,“ tvrdila Elška. „Ale on, on... zdali nezapomene! V Praze je krásných děvčat, jemu rovných. Ach, Báro, kdyby na mě zapomněl, já bych se utrápila!“ A Elška se dala do pláče.

„Vy jste bloudeček, že sama sebe trápíte. Včera jste mi povídala, jak hodný člověk pan Hynek je, jak vás má rád, a dnes byste chtěla o něm pochybovat?“ Elška si utřela oči, usmála se a vrhla se vedle Báry do zelené trávy.

„Vždyť to byla jen okamžitá myšlenka. Já mu věřím jako Pánubohu. Ach, kdybych byla tím ptáčetem, abych k němu mohla letět a požalovat si mu.“

Báře napadla hned píseň: „Kdybych byl slavíčkem...“ i pustila se do zpěvu, ale nešlo jí to vesele a v polovic písně náhle přestala, jako by se něčeho lekla. Také jí tváře zčervenaly.

„Čeho ses lekla, proč jsi přestala zpívat?“ ptala se Elška, ale Bára neodpovídala, hleděla do lesa.

„Báro, Báro,“ hrozila Elška, „ty přede mnou něco skrýváš! Já před tebou tajné myšlenky nemám, to od tebe není hezké.“

„Nevím sama, co bych povídala,“ odpověděla Bára.

„Proč ses nyní ulekla, vždyť ty se nebojíš nikoho. Kdo to byl v lese?“

„Snad myslivec,“ vyhýbala Bára.

„Však ty dobře víš, kdo to byl, nadarmo tvoje leknutí nebylo. Snad jsi viděla strašidlo?“

„Ne, ne, toho bych se nelekla,“ hlasitě se zasmála Bára a chtěla začít o jiném, ale Elška vždy jen starou nit napřádala, až konečně se zrovna ptala, zdali by si Bára chtěla vzít kostelníkovíc Josífka, kdyby neměl být panem páterem. Bára se pustila do většího smíchu ještě než předtím. „Bože mne uchovej,“ zvolala, „kostelníková by mi hada uvařila první den. Josífek je dobrý chlapec, ale mezi nás se nehodí. Není k stádu ani k pluhu a k vřetenu se nesluší. Leda bych si ho vsadila za rámeček pod sklo pro podívanou.“

Elška se také svému nápadu zasmála, po chvíli pak upřímně se ptala Bára: „Tedy se ti opravdu ještě nikdo nezalíbil?“

„Poslechněte, Elško!“ po krátkém rozmyslu řekla Bára. „Loňskou je-seň trefilo se mi nejednou, že jsem sama s Lišajem pásla. Táta měl bo-lavou nohu, nemohl na ni stoupnout. Jednou tedy odpoledne pasu, tu se Plavka rychtářovic a Březina Milostovic cosi na sebe rozdurdily a straš-ně se začaly rohy strkat. To se nesmí nechat rozvzteklit, sice by si rohy zvyvracely. Chytím tedy vědro, běžím k řece pro vodu, abych jim hlavy polila. Než se k stádu vrátím, přichází z lesa jakýsi myslivec, a když vi-děl, že se krávy perou, chtěl je rozhánět. ‚Pryč, jděte pryč!‘ křičím na něho, ‚já si je rozeženu, ať vás býk nezhlídne, je zlý!‘ – Myslivec se obrá-tí, ale vtom již také býk se po něm dívá. Naštěstí se krávy rozeběhly, když jsem vodu na ně chlístla, sice by bývalo myslivci krušno utéct. Měla jsem býka co držet a chlácholit, sotva že by tatík ho byl udržel, mne ale poslechne, když mu hrozím. – Myslivec se v lese schoval za strom a díval se, když se pak zase stádo popásalo, vystoupil na pokraj lesa, kde jsem stála, a ptá se mne, čím jsem a jak se jmenuju. Pověděla jsem mu. Podíval se na mne jaksi divně, posmekl, poděkoval za moji ochranu a odešel do lesa. Vidívala jsem ho potom ještě mnohokráte, ale víc s ním slovíčka nemluvila, leda jestli při setkání pozdravil. Stával na pokraji lesa, v zimě chodíval okolo řeky, i do vsi přicházíval, a to celou zimu, celé jaro. Na svatého Jana zrána, když jste vy domů odešla, já pak tátovi pomohla vyhánět, vidím ho přicházet přes luka k mostku. Zůstal stát, kde jsme my stály, ohlížel se, pak ale sešel z mostku, vlezl do křoví a viděla jsem patrně, že vzal věneček, co na vrbě uvázl, a za kabát zastr-

čil. Před chvílí jsem ho viděla jít dole u lesa, nevím, čím to je, ale když ho vidím, leknu se.“

„A opravdu jsi s ním nikdy nemluvila?“

„Jak to poprvé, víc ani slovo,“ jistila Bára.

„Ale máš ho ráda, vid’?“ vyptávala se dál Elška.

„Ráda – jako každého hodného člověka, který se mi nezdá zlý.“

„Vždyť nevíš, je-li hodný, když jsi s ním nemluvila?“

„Ten zajisté zlý není, ani mu to z očí nekouká.“

„Tedy se ti líbí?“ vyzvídala Elška.

„Hezčích chlapců ve vsi, ale když musím pravdu říct, tedy říkám, že se mi přece žádný tak nelíbí jako on. Často se mi o něm zdá!“

„Nač člověk myslívá, o tom se mu snívá.“

„I ne vždy, sny jsou také od Pánaboha.“

„Řekni tedy upřímně, kdyby ten myslivec řekl – ‚Báro, já si tě vezmu‘ – dala bys mu slovo?“

„Kterak to mluvíte, Eliško, on si na mne nikdy nepomyslí, dokonce aby si mne chtěl vzít – to jsou samé marné sny a řeči, zapomeňte na to. Hou, hou, Plavko, kam to lezeš. Lišaji, kde sháníš, nevidíš Plavku v březině!“ vytrhla se Bára v řeči, vyskočila z měkkého pažitů, aby zatím krávu přihnala. Kdykoliv pak Elška později o myslivci chtěla začít, Bára vždy uhnula a začala o Hynkovi. Tou vzpomínkou věděla, že odvrátí Elšku od jakéhokoli předmětu.

Pan správce byl za několik dní zase na faře, nic ho neodstrašilo. Přišel ale ve dne. I na faře se povíдалo o strašidle, ačkoliv pan farář nevěřil na podobné pověry, přece se mysliło, že něco v tom vězet musí, neboť se každý třetí den od jedenácté do půlnoci procházelo, jak to hodnověrní lidé tvrdili. Leckomu pohrozilo a do oken se podívala umrlčí tvář. Lidé byli tak poplašeni, že zvečera již, mimo smělejších mužů, nikdo přes práh jít si netroufal. Litovali svých hříchů, dávali na modlení za duše v očistci, zkrátka strach před smrtí je dohnal k pokání. Pan farář sice v kázání proti pověře a bludu mluvil, ale to všecko nebylo nic platné.

Pan správce, ač se nepřiznal, tak byl všecek přestrašen, že vůčihledě bledl, a kdyby ho nebyla chtivost po sličné nevěstě a bohatém věnu lá-

kala, nebyli by ho na faře více viděli. Chtěl mít tedy co nejdřív jistotu, promluvil s Pepinkou i panem farářem. Jejich ujistění získal a umínil si promluvit i s Elškou, aby hned po žních slavil svatbu. Panna Pepinka oznámila Elšce příchod pana správce na druhý den a domlouvala jí, aby dělala moudrou a poslouchala rozumu.

Elška plakala a prosila tetinku, aby ji nenutila k té netvoře, ale Pepinka se velice na ni rozmrzela. I pan farář, ač jí nedomlouval tak jako sestra, přece ji káral z nevděčnosti a nerozumu. Z Prahy list nepřicházel, ani žádná zpráva. Elška nevěděla, co si počít. Radila se s Bárrou, ta ji potěšila, poštvala proti správci, ale to vše nebyla pomoc.

Nastal druhý den – den, kdy domnělá smrt nestrašila. Pan správce přišel nastrojený, vyfintěný na námluvy. Panna Pepinka vařila a pekla již od svítání, aby hosta co nejlépe uctila, přišlo i víno na stůl k zasvěcení slavného dne. Bára byla též na faře a jen její domluvě se podařilo, že se Elška jakž takž na nohou udržela. Byla z toho celá nemocná. Když přišlo k řeči, vyjádřila se Elška, aby si pan správce přišel za týden pro slovo. Doufala, že do té doby zprávu z Prahy obdrží. Správcovi se ta vytácející odpověď nelíbila, ani ta chladná nevěsta, viděl, že to není v pořádku, ale co měl dělat, mlčel a doufal ve svou příznivkyni, pannu Pepinku. Navzdor mrzutosti chutnalo mu jídlo i pití, jak náleží, a tváře mu jen hořely. Ten den měl modrý frak, a tedy mu to ještě lépe slušelo. – Schyloval se večír, pan správce chtěl domů, ale pan farář ho nechtěl ještě pustit – a po hodinu, když chtěl zase odejít, řekl pan farář: „Jen počkejte ještě, Vlček vás půjde vyprovodit a třebaš také pacholek, může přece být, že nějaká spřež¹⁶ v tom našem lese je.“

Pana správce jak by studenou vodou polil, už mu ani nechutnalo a raději by se byl viděl doma na posteli. Jen to ho zdrželo, že s ním půjdou průvodčí. – Vlček ale měl již trochu v hlavě, pacholek při nalívání si také přihnul, myslil si: „Není to každý den!“ I nedbali jít, až bylo již po desáté. Tu teprve se vypravili na cestu. Správce, strachem vy-

¹⁶ Darební lidé, sebranka, cháska. *Pozn. red.*

střízlivě, pozoroval, že oba jeho průvodčí jsou ochmeleni¹⁷, šněrovali po cestě jeden sem a druhý tam. Nebylo s nimi řeči, a pan správce byl ve smrtelných úzkostech, ačkoliv si ještě dělal naději, že strašidlo ten den nechodí. Ach, on se na ten den tak těšil, všecko měl pěkně vypočteno, ale všecko se mu zbryndalo.

Noc byla jasná dost, bylo vidět od vesnice až k lesu, už byli pocestní nedaleko, když tu najednou z lesa vystupuje vysokánská – alespoň se jim tak zdálo – bílá postava, přímo k nim. Správce vykřikl a jako špalek se převalil na zem, kostelník mžikem vystřízlivěl, dal se na útěk, jen pacholek zůstal jako sloup stát, když ale postava bílou rukou odhrnula zahalení a umrlčí obličej mu ukázala, zuby na něj vycenila, vlasy mu vyvstaly, hrůza ho obešla i sklesl vedle správce na kolena. Postava si ho ale nevšimla, silnou rukou pozdvihla správce ze země a zahoukla mu dutým hlasem do uší: „Jest se ještě jednou na faře ukážeš co ženich, je po tobě veta!“

To dořekla a kráčela dlouhým, volným krokem k dědině.

Zatím Vlček přiběhl bez dechu na náves, dopadl ponocného a vyvolali půl vsi. Srdnatější se osmělili ven, vzali kyje i cepy, kostelník musel na faru pro něco svěceného. Vzali ho doprostřed a brali se na cestu k zádušnímu lesu. Viděli hned u vsi zvolna kráčet bílou postavu, ne ale ke vsi, nýbrž stranou na luka ke hřbitovu. Zarazili se na okamžik, pak si ale křikem dodávali srdnatosti a postupovali všichni v jedné hromadě za bílou postavou, která, když je uviděla, zrychlila krok. Najednou ale i ona se dala do běhu, zamířila k řece a na můstku jim zmizela z očí. Dali se tedy za ní, když získali již více smělosti. U mostku se zastavili. „Něco tu leží bílého!“ křičeli. Kostelník udělal kříž nad mostkem, a když se jim na zvolání „Chval každý dobrý duch Hospodina“ nic neozývalo, přistoupil jeden ze sedláků blíž a viděl, že tam leží jen šat. Kyjem celý ten balík nakydl a tak to nesli do vsi. Na cestě ale vzali s sebou polomrtvého správce, kterého pacholek musel skoro nést. Šli zrovna do fary. Pan farář ještě nespal a ochotně jim dveře otevřel. Prohlíželi, co našli, a všichni

¹⁷ Opilí. Pozn. red.

zůstali, jak by z oblak spadli. Byly to dvě bílé plachty a hnědá vlněná suknice s červenou lemovkou. Suknici znali: „To je divé Bány!“ zvolali všichni. „Proklatě!“ kleli někteří. „To je pravý drak!“ nadávali jiní, nejhůř ale řádl správce a kostelník, ti se málem pominuli. Jediný pacholek se smál: „Snáze bych se byl smrti nadál, než že v tom strašidlu vězí Bára, je to zatrolená ženská!“

Vtom také do společnosti panna Pepinka přibyla. Hluk a lomoz ji vyvádil z komůrky, kde již odpočívala na lůžku. Zahalená byla v šátku, na hlavě měla žlutý noční prošívaný čepec; musela mít na sobě vždy něco žlutého. Přišla s kahancem v jedné ruce a náručí klíčů v druhé ruce.

„Pro pána krále, lidi, co se stalo?“ ptala se ulekaná. Z několika úst slyšela neslýchanou událost. „Oh, bezbožná, nevděčná holka!“ zvolala Pepinka. „No, počkej, ta ode mne nahrabe, té vyložím evangelium, kde ji máte?“

„Kdopak ví, zmizela nám uprostřed můstku, jak by se zem pod ní slehla.“

„Snad skočila do vody?“ řekl pan farář.

„Neslyšeli jsme zblůžknutí, ani jsme nikoho ve vodě neviděli, ale co-pak to, velebný pane, takové divé dítě, to se umí udělat neviditelné, tomu je ve vodě jako v ohni, v povětří jako na zemi, všude stejně,“ pravil jeden soused.

„Nevěřte takovým báchorám, lidé,“ káral pan farář. „Bára je odvážné děvče a prováděla rozpustilosti, to je vše, a za to musí být pokáraná. Musí ke mně zítra přijít.“

„Přísně pokáraná, veledůstojný pane,“ mýnil pan správce. Chvěl se zlostí, dosud mu strach lámal kosti. „Přísně, to je trestuhodné, celou obec mít za blázny.“

„Tak zlé to nebylo, vzácný pane,“ mýnili sedláci, „to se jen ženské splašily!“

„Moje žena, chudák, to odstůně, je to bezbožnost k neodpuštění,“ stěžoval si Vlček. O svém strachu nemluvil. Z toho měla panna Pepinka takovou radost, že by hned byla Báře odpustila.

Pacholek ji ale zase popudil, když povídal: „Co bych zapíral, já se opravdu bál, ač se hned neleknu, a báli jsme se všichni. Vy, pane kostelníku, jste sotva domů dolezi – a vzácný pan správce padl na zem jako hnilička¹⁸. Když na mne zuby vycenila, myslil jsem vskutku, to je smrt, není divu, měl jsem trochu hlavu pod vínem, a už jsem čekal, že mne čapne za krk, ale ona popadla vzácného pána a vyzdvihla ho vzhůru. ‚Jest se ještě jednou na faře ukážeš co ženich, je po tobě veta!‘ křikla mu do uší.“ Pacholek chtěl ukazovat, jak ho Bára popadla, ale pan správce se uhnul a jeho obličej hrál z červena do fialova. To pannu Pepinku hrozně urazilo, sedláci ale odpustili Báře svoje zahanbení za to, co panu správci udělala. Celé vyjednávání se odložilo na ráno, pan správce zůstal na faře, ale za svítání byl již přes meze.

Když Elška ráno slyšela, čeho se Bára pro ni odvážila, prosila strejčka i Pepinku, aby jí odpustili, že to jen kvůli ní udělala, aby ji pana správce zprostita. Panna Pepinka nechtěla od plánu ustoupit, a že Bára správce tak pohaněla, to nemohlo se lehce jen odpustit.

„A když si pana správce nevezmeš, ani nit ode mne nedostaneš,“ hrozila Elšce, ta ale jen rameny pokrčila. Pan farář nebyl tak svéhlavý; nechtěl neteři domlouvát, ale aby Báře zcela odpustil, to nemohl sám o sobě učinit. Elška by byla ráda k Báře šla, ale nesměla.

Jakub nic o spádech svého děvčete nevěděl, ráno jak obyčejně vzal troubu a šel svolávat stádo. Ale kupodivu – jako by přes noc všecek dobytek popadal, anebo všechny děvečky zaspaly, nikde se vrata neotvírala. Šel až k samým stavením, troubil, že by mrtvé z hrobu vyvolat mohl, krávy sice řvaly, ale nikdo je nešel pouštět. Děvečky přišly a povídaly: „Nebudete, Jakube, vyhánět, bude vyhánět jiný!“

„Co je to?“ myslil si Jakub a šel k rychtáři. Tu slyšel, co se děje. „Proti vám nemáme nic, ale vaše Bára je divá, a selky se jí bojí, že jim učaruje.“

„Což se už někdy stala stádu škoda?“

„Nestala, ale Bára by se mohla mstít.“

¹⁸ Přezrálá hruška. Pozn. red.

„Nechte moje dívčí na pokoji,“ rozněval se Jakub, „chcete-li mne ve službě mít, budu vám sloužit, ne-li, také dobře, svět je široký – Pánbůh nás neopustí.“

„Nedělalo by to dobrotu.“

„Tedy si dejte do pastýrny, koho chcete, a buďte tu spánembohem!“ Snad jaktěživ Jakub tolik nemluvil a tak se nerozhněval jako tehdy. Odešel domů. Bára tam nebyla. Šel odvázat Lišaje, krávu i býka, jež měl na starosti, nechal bučet a šel na faru. Bára stála před panem farářem. „Dělala jsi to strašidlo?“ vyslyšchal pan farář.

„Dělala, velebný pane,“ neohroženě řekla Bára.

„A proč?“

„Věděla jsem, že je pan správce strašpytel. Chtěla jsem odstrašit pana správčího, aby netrápil pannu Elšku, ona ho nemůže vystát a umřela by, kdyby si ho musela vzít.“

„Pamatuj si, abys nehasila nikdy, co tě nepálí, i bez tebe by se to spřádalo. Jak jsi mohla z můstku zmizet?“

„Dobře, velebný pane; shodila jsem ze sebe plachty šaty, skočila do řeky a pod vodou jsem kus plavala, proto mne nikdo neviděl.“

„Plavala pod vodou!“ spráskl ruce pan farář, „jaké to děvče je! A v noci! Kdo tě tomu naučil!“

Báře bylo farářovo divení skoro směšné. „I velebný pane, táta mne navedl, jak se musím pohybovat, ostatní jsem se naučila sama. To není žádný kumšt. Já znám v řece každý kámen, čeho bych se bála!“

Pan farář dal Báře ještě dlouhé napomenutí, pak ji poslal do čeledníku¹⁹, aby tam čekala na rozsudek. Poradil se s rychtářem, konšely i panem učitelem a usoudil tak, když udělala Bára takové všeobecné pohoršení a tolik se odvážila, aby byla veřejně potrestaná. Uložil se jí ten trest, aby jednu celou noc byla zavřena v kostnici na hřbitově. Zdál se to být všem hrozný trest, ale když prý je tak smělá, že se ničeho a nikoho nebojí, ať prý pozná, co je to bát se.

¹⁹ Místnost určená pro čeled'. Pozn. red.

Panně Pepince se ten rozsudek nelíbil, Elška se zděsila a kdejaká ženská se otřásla hrůzou nad tím trestem, ba i kostelníková byla volna odpustit Báře a myslila, že bude dost trestána pouhou hrozbou. Jen Báru samu to nepohnulo – trápilo ji více to, že tátu obec vyhání. Slyšela již, co se mu stalo. Když ji pan farář řekl, kde má příští noc nocovat, vyslechla vše zcela pokojně, ale pak políbila knězi ruku a zaprosila: „Což je o nocleh, spím-li tu, nebo tam, já spím i na kameně dobře, hůř je o tátu, kde ten bude, když mu vzali službu. A táta bez stáda živ nebude, jaktěživ mu je zvyklý – on mi umře. Zprostředkujte to prosím nějak, velebný pane.“

Každý se divil, kde to děvče té neohroženosti nabralo, a tu přece jen věřili, že to s ní není samo sebou a že není Bára jako každý jiný člověk.

„Však jí hřebínek spadne, jen až večír...“ mysleli mnozí, ale zmýlili se. Bára byla jen tak dlouho smutná, dokud se nedověděla, že sedláci Jakobovi zase pastýřství vrátili, což pan farář zprostředkoval, když mu odevzdal svoje stádo.

Po obědě, když pan farář dřímá a panna Pepinka také trochu klímala po nočním rámusu, vykradla se Elška z pokoje a dolů k Báře. Byla všecka uplakaná, ustrašená, prudce popadla Báru okolo krku – a plakala zase. „Inu, buďte klidná,“ těšila ji Bára, „jen když vám ten cvrček více nepřijde, a musel by to být člověk bez vší cti, aby přišel. Ostatní se spraví.“

„Ale ty, chudáku, dnes v kostnici, ach bože, já nebudu mít pokoje.“

„I z toho si nic nedělejte, spala já jsem u samého hřbitova nejednou a mám ho celé noci a dni před nosem. Jen vy spěte! Prosím vás, dejte vzkázat tátovi, aby neměl o mne žádný strach a Lišaje uvázal v noci, aby za mnou nešel. Až zítra vám povím celý ten rámus, a jak jsem správci nahnala, nasmějete se. Snad dostanete záhy zprávy od pana Hynka. Až se ale vy, Elško, odtud dostanete, pak mne tu nenecháte?“ smutně se otázala Bára. Elška jí ale stiskla ruku a zašeptala: „Jsme svoje!“ Tiše odešla. Bára si pozpěvovala a byla pokojná.

Když už se hodně setmělo, přišel kostelník a ponocný, aby odvedli Báru na hřbitov. Panna Pepinka na ni mrkla, aby prosila pana faráře, chtěla také dobré slovo za ni dát, ale Bára nechtěla rozumět; a když pan

farář sám řekl, že by se dal snad trest ten uprosit, pohodila vzdorně hlavou: „Když jste ráčili usoudit, že jsem trestu hodna, tedy si ho podstoupím!“ A šla klidně s muži. Lidé vyběhali ven, mnozí ji litovali, ale Bára si žádného ani nevšimla a vesele kráčela ke hřbitovu, který ležel u paty lesa, nedaleko obecní pastvy. Otevřeli malou komoru, kde byly složené kosti a máry a přáli jí: „Pánbůh tě tu opatruj.“ Pak odešli domů.

Z komory bylo malé okénko jako dlaň, kterým bylo vidět do údolí a na les. Bára se postavila k tomu okénečku a dívala se dlouho, dlouho ven.

Smutné musely to být myšlenky, které jí hlavu probíhaly, neboť slza za slzou padala z krásných očí na brunátnou tvář. Výše vystupoval měsíc, jedno světlo za druhým haslo, tišeji a tišeji bylo kolkolem, přes hroby kladly se stíny vysokých jedlí, jež u zdi stály, nad údolím vznášely se lehoučké mlhy. Jedině štěkot a vytí psů přerušovaly noční tichost. Bára se dívala na matčin hrob, připomínala si osamělé mládí, nenávist a opovrhování lidí a poprvé cítila všeho toho tíži, poprvé jí přišla na mysl myšlenka – „Kéž tu, matko, vedle tebe ležím!“ Myšlenka rodila myšlenku, jeden obraz stíhal druhý, objímala v duchu krásnou Elšku a na lesní stezce vykouznila jí obrazotvornost vysokého, ramenatého muže s ráznou tváří v mysliveckém oděvu. Ale konečně se odvrátila od okénka, mlčky zavrtěla hlavou, rukama si zakryla tvář, klesla s hlubokým povzdechem na zem. Plakala a modlila se. Umírněná konečně vstala ze země a chtěla si lehnout na máry, když tu u okénka zaštěkne pes a hrubý hlas se ozývá: „Báro, spíš?“ Byl to Jakub a Lišaj.

„Nespím, táto, ale budu hned spát, pročpak jste sem přišel? Já se nebojím.“

„Dobře tedy, děvče, spi, já budu spát zde, vždyť je teplá noc!“ a otec ulehl si s Lišajem pod okénko. Spali dobře až do rána.

Ráno, když začalo svítat, přicházel lesem muž v mysliveckém oděvu. Jakub ho často vídal chodit v lese i po údolí, nevěděl ale, kdo je.

„Co tu děláte, Jakube?“ ptal se myslivec, když k němu došel.

„I pane, zavřeli mi tu moji dívčici přes noc, a tu nedalo mi to být doma.“

„Báru? – Co se stalo?“ ptal se s podivením myslivec. Jakub v krátkosti vše pověděl. Myslivec zaklel, pak strhl ručnici z ramene, pověsil na strom, vyšinul se hbitě přes zeď hřbitova, vypáčil silnou paží dveře kostnice a stál před Bárou, kterou hřmot probudil. Když uviděla myslivce před sebou, měla za to, že je ještě ve snu, když ale uslyšela jeho hlas, divila se, proč tam přichází, a nemohla rozpačitostí ani na jeho pozdrav poděkovat.

„Nediv se, Báro, že jsem tak sem vrazil, jdu okolo, vidím tvého otce, slyším, co se s tebou dělo, žes tu. To mne rozhněvalo. Pojd' pryč z té umrlčiny,“ pobídl Báru myslivec a vzal ji za ruku.

„Ne tak, pane – zůstanu zde, až sem pro mne přijdou, řekli by, že jsem utekla. Vždyť mi tu nebylo tak zle,“ zdráhala se Bára a zlehka vytáhla ruku z ruky myslivcovy.

„Tedy zavolám otce a zůstaneme zde oba,“ řekl myslivec a zavolal na Jakuba. Vlezl tedy i Jakub přes plot a vešel k Báře. Lišaj nevěděl ani, co dělat radostí, když Báru zase viděl. Jakub při pohledu na místo, kde Bára spala, byl by se hned pustil do pláče, aby tedy slzy zakryl, šel na hrob své nebožky. Myslivec si sedl na máry, Bára si hrála s Lišajem, ale viděla přece, že myslivec neodvratně na ni hledí, rděla se a bledla a srdce jí tlouklo mocněji než v noci, kdy byla sama v kostnici.

„A což není ve vesnici nikdo mimo otce, který by sem k tobě byl dohlídl?“ ptal se po chvíli myslivec.

„Mimo Elšky a otce nikdo, otec přišel, Elška přijít nemůže a jiného není, kdo by mne tak miloval. A ty, vid'?“ pravila a dívala se psovi do očí. – „A přiblížit se ke hřbitovu v noci každý se obává,“ doložila ještě.

„Divím se tvé smělosti, jako jsem se divil tvé síle. Vždycky jsem matce o tobě povídal,“ řekl myslivec.

„Vy máte, pane, ještě matku?“ ptala se Bára důvěrně.

„Ano, starou matku, bydlíme spolu vysoko na vrchu, tři čtvrtě hodiny odtud, v lese, v myslivně. Já jsem myslivec. Moje matka si přeje dceru, viděla by mne ráda šťastného. Nenašel jsem nikde ženu, jakou bych si přál, až jsem tebe viděl. – Báro, já nejsem přítel dlouhých řečí, mám tě rád od té chvíle, co jsem tě viděl, já se tě naučil i znát, třebaš jsem

s tebou nemluvil – a že jsem ti dosud nic neřekl, stalo se tím, že jsem si netroufal dojít pro tvoje slovo. Nyní víš vše, řekni i ty, jestli se ti líbím – a chceš-li být mou ženou. Ve Vestci nyní být nemůžeš, seber si tedy, co máš, a pojďte hned s otcem ke mně do lesa, kde tě budou lidé milovat.“

Bára stála jako socha, ani sebou nehнула, ani promluvit nemohla. Myslivec nevěděl, jak si to má vyložit, ale chtěl se dovědět pravdu, byť by i trpká byla. Ještě jednou se Báry ptal, zdali chce být jeho ženou. Tu se pustilo děvče do pláče a zvolalo: „Bože, což je to pravda, že mne máte rád?“ Myslivec jí to ústy i rukou dáním dosvědčil, a tu teprve mu vyznala svoji dávno k němu chovanou lásku.

Srozumění, vyšli ven, přiklekli k Jakubovi a myslivec pravil: „Znáte mne, tatíku, víte, že mohu ženu zaopatřit už dávno. Žádná se mi ale nelíbila, až jsem viděl vaši dceru, tu jsem si zamiloval. Právě jsme se spolu domluvili, dejte nám tedy vaše požehnání. Třebas je to na hřbitově, všude zem páně, všude bůh!“ Jakub se neptal co a jak, jen když byla Bára spokojená. Požehnal jim a pak se domluvili. Jak se podivil kostelník, když po klekání přišel pro Báru a v kostnici ji našel ve společnosti otce a ženicha, za jakéhož se ihned myslivec prohlásil.

Ještě větší podivení bylo na faře a po celé vsi. Lidé mysleli, bůhvíjak Bára zkrotne, jak bude ponížená, ale ona se vrátila co nevěsta, a ještě k tomu takového muže. Ani věřit tomu nemohli, že by bylo možné, aby se mohla divá Bára komu tak zalíbit. A ono se to stalo!

„Ta má z pekla štěstí!“ povídala si děvčata. Opravdovou a velikou radost měla Elška, když jí Bára přivedla svého ženicha.

„Vidíš, Pánbůh ti splatil službu, kterou jsi mně prokázala a za kterou jsi tolik zkusila. Já věděla, že najdeš i ty člověka, který tě bude milovat. – Jen ji mějte hodně rád, ona si to zaslouží,“ obrátilo se dobré děvče k myslivcovi a podávalo mu ruku, kterou on upřímně stiskl.

Rád by si byl vzal myslivec Báru hned s sebou, ale ono to přece tak rychle nešlo a panna Pepinka nechtěla připustit, aby Bára před svatbou odcházela, raději prý všecky tři ohlášky najednou, když je ženich nedočkává. Jakub se také nemohl od pastýrny hned odtrhnout. Bára želela nejvíc Elšky, když ale druhý den panu faráři došel list z Prahy, v němž

paní teta píše, že ona celé svoje jmění věnuje Elšce, ale jen pod tou výminkou, když si vezme toho mladého lékaře, který ji vyléčil. Ať se pan farář Elšky zeptá, chce nebo nechce. Když i pro Elšku byl mimo to přiložen lístek plný nejkrásnějších nadějí na brzké shledání, tu neměla Bára žádná jiná přání.

Před svatbou se všichni lidé s ní smířili, i kostelníková jí přála štěstí a odevzdala jí od Josífka lístek. Elška ho Báře přečetla a tu teprve se dověděla, co Elška dávno věděla, že ji Josífek miluje, kvůli ní jen že knězem být nechtěl. Když se ale vdá, že rád přání rodičů vyplní. Po týdnu vystrojila panna Pepinka Báře svatbu a stará myslivcová také přišla a odvedla si do lesa dceru, na kterou se již dávno těšila. Jakub šel s nimi.

Když si myslivec svoji mladou ženu prováděl po stavení a přivedl ji do pokojíka, kde bylo jeho lože, sundal nad ním zavěšený již suchý věneček. „Znáš ho?“ ptal se Bary. Byl to ten samý, co na vrbě uvázl na sva-tojanské ráno. – Bára se usmála.

„A na koho jsi myslela, když jsi ho do vody házela?“ ptal se myslivec a přivinul si ji k srdci. Bára neodpověděla, ale objala ho a pozdvihla k němu s úsměvem milé oči, jež lidé nazývali buličí, myslivec je však měl za nejkrásnější na celém širém světě.

Božena Němcová

Divá Bára

Edice Literatura pro děti a mládež
Ilustrace na obálce Jan Trampota
Redakce Markéta Teuchnerová

Vydala **Městská knihovna v Praze**
Mariánské nám. 1, 115 72 Praha 1

V MKP 1. vydání
Verze 1.0 z 20. 7. 2018

ISBN 978-80-7602-179-2 (epub)
ISBN 978-80-7602-180-8 (pdf)
ISBN 978-80-7602-181-5 (prc)